

İLKÖĞRETİM BÖLÜMÜ ÖĞRETMEN ADAYLARININ TOPLUMA HİZMET UYGULAMALARI DERSİNE İLİŞKİN ALGILARININ İNCELENMESİ*

ELEMENTARY SCHOOL TEACHER CANDIDATE PERCEPTIONS OF THE COMMUNITY SERVICE PRACTICE COURSE

Semra ERKAN** , Gonca ULUDAĞ*** , Firdevs BURÇAK****

ÖZET: Bu araştırmanın amacı, İlköğretim Bölümü öğretmen adaylarının Topluma Hizmet Uygulamaları dersine ilişkin algılarını belirlemek ve bu algıların çeşitli değişkenlere göre farklılık gösterip göstermediğini tespit etmektir. Çalışma grubunu, Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi İlköğretim Bölümü Okul Öncesi Öğretmenliği, Sınıf Öğretmenliği, Matematik Öğretmenliği ve Fen Bilgisi Öğretmenliği Anabilim Dallarının üçüncü sınıflarına devam eden 315 öğretmen adayı oluşturmuştur. Çalışmanın verileri “Kişisel Bilgi Formu” ve “Öğretmen Adaylarının Topluma Hizmet Dersine İlişkin Algıları Ölçeği” kullanılarak toplanmıştır. Verilerin analizinde t-testi ve tek yönlü varyans analizi (ANOVA) teknikleri kullanılmıştır. Araştırma sonucunda, öğretmen adaylarının Topluma Hizmet Uygulamaları dersine karşı algılarının olumlu olduğu belirlenmiştir. Adayların öğrenim gördükleri anabilim dalı değişkenine göre, kurum ve danışmanlık boyutlarındaki algıları arasında anlamlı bir fark bulunmuştur. Öğretmen adaylarının bu derse yönelik algılarının yaş, cinsiyet, bir sivil toplum kuruluşuna üye olma ve gönüllü olarak bir sivil toplum etkinliğine katılım değişkenine göre anlamlı bir fark göstermediği tespit edilmiştir.

Anahtar sözcükler: topluma hizmet uygulamaları, toplumsal duyarlılık, öğretmen adayları, toplum hizmeti

ABSTRACT: This study aims to identify the perceptions of elementary school teacher candidates about the Community Service Practice course and establish whether these perceptions vary according to certain variables. The study group consisted of 315 third-year teacher candidates studying at Hacettepe University, Education Faculty, Department of Elementary Education's Division of Preschool Education, Elementary Education, Mathematics Education and Science Education. Data were collected by using a Personal Information Form and the Teacher Candidates' Perceptions of the Community Service Practice Course Scale. The data gathered were analyzed by using t-test and one-way analysis of variance (ANOVA). The results suggested that teacher candidates' perceptions of the Community Service Practice course were positive. A significant difference was found between the perceptions of candidates from different departments in the institution and advising dimensions. On the other hand, teacher candidates' perceptions of this course did not vary significantly with respect to age, gender, being a member of an NGO or volunteering for one.

Keywords: community service practice, teacher candidates, community service

1. GİRİŞ

Bilimsel araştırma becerilerini kullanarak bilimsel bilgiye ulaşabilen, özgür ve eleştirel düşünebilen, bireyler yetiştirmeyi hedefleyen kurumlar olan üniversitelerin, bu misyonlarına ek olarak bulunduğu çevreye ve insanlığa hizmet sunması beklenir. Üniversitelerin araştırma, öğretim ve hizmet gibi üç temel işlevinden biri olan topluma hizmet işlevi, eğitim fakültelerinde çağdaş ve bilimsel eğitimin sürdürülebilirliğini sağlamada üstlenilmesi gereken önemli bir görevdir (Dinçer, 2006). Ülkemizde öğretmen yetiştiren kurumlar olan eğitim fakülteleri, öğretmen adaylarının toplumla kaynaşması sürecinde önemli sorumluluklara sahiptirler.

*Bu makale, International Conference on Interdisciplinary Research in Education (2012)'de bildiri olarak sunulmuştur.

**Doç. Dr., Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi, erkansmra@yahoo.com

***Arş. Gör., Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi, gonca.uludag@hacettepe.edu.tr

****Arş. Gör., İstanbul Üniversitesi Eğitim Fakültesi, firdevsburcak@hotmail.com

Bu nedenle öğretmen yetiştirme programları, öğretmen adaylarının mezun olduklarında hizmet vereceği kurumlarda, toplumsal faktörlerin meydana getirdiği problemlere karşı duyarlı olmaları ve bu problemlere çözümler üretebilmeleri için çeşitli dersleri içermelidir.

Son yıllarda öğretmen yetiştirme programlarında, öğretmen adaylarına, özellikle toplumda meydana gelen sorunların nasıl çözümlenebileceğine ilişkin bilgi, beceri, tutum ve anlayışları kazandırmaya yönelik derslere ve konulara yer verildiği görülmektedir (Özdemir ve Tokcan, 2010). Bu bağlamda, 2006 yılında YÖK tarafından hazırlanan öğretmen yetiştiren kurumlardaki eğitim programlarında topluma hizmet uygulamaları dersi uygulamaya konulmuştur. Bu dersin amacı “toplumun güncel sorunlarını belirleme ve çözüm üretmeye yönelik projeler hazırlama; panel, konferans, kongre, sempozyum gibi bilimsel etkinliklere izleyici, konuşmacı ya da düzenleyici olarak katılma; sosyal sorumluluk çerçevesinde çeşitli projelerde gönüllü olarak yer alma; topluma hizmet çalışmalarının okullarda uygulanmasına yönelik temel bilgi ve becerileri kazanma” olarak belirlenmiştir (YÖK, 2007). Topluma hizmet uygulamaları dersi bireylerin sosyal ve duygusal gelişimlerine katkıda bulunan bir derstir. Ayrıca bireylere toplumsal farkındalık ve duyarlılık, işbirliği, etkili iletişim, toplumsal sorumluluk bilinci kazandırır. Öğrenciler bu dersle birlikte, içinde yaşadıkları pek çok toplumsal değeri öğrenme fırsatı bularak, çevrelerini etkilemeye ve geliştirmeye yönelik bir bakış açısı kazanırlar (Yıldırım, 2011). Her bireyin kendi sınırları ölçüsünde bulunduğu toplumun gelişimini etkileme potansiyeli ve sorumluluğu vardır (Akman ve ark., 2006). Öğretmenler toplumu etkileyen ve toplum gelişimine önemli katkılarda bulunan kişilerdir. Bu nedenle öğretmenlerin toplumsal duyarlılığa sahip olan ve toplum hizmetinde aktif bir şekilde görev alacak bireyler olarak yetiştirilmeleri gerekir. Dolayısıyla, topluma hizmet uygulamaları dersinin, amaçlarının ve etkinliklerinin öğretmen adayları tarafından anlaşılması kadar; dersin planlanması, uygulanması ve değerlendirilmesi sürecinde danışman öğretim üyelerine yeni bakış açısı kazandırılması da önemli görülmektedir.

Bu noktadan hareketle bu araştırmada, topluma hizmet uygulamaları dersinin öğretmen adayları tarafından nasıl algılandığı ve bu algıların cinsiyet, yaş, anabilim dalı, bir sivil toplum kuruluşuna üyelik ve gönüllü olarak bir sivil toplum etkinliğine katılımlarına göre farklılık gösterip göstermediği incelenmiştir.

2. YÖNTEM

Öğretmen adaylarının topluma hizmet uygulamaları dersine yönelik algılarını belirlemek amacıyla yapılan bu araştırma tarama modelindedir.

2.1. Çalışma Grubu

Bu çalışma, 2011-2012 öğretim yılında Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi İlköğretim Bölümü anabilim dallarının üçüncü sınıflarına devam eden ve topluma hizmet uygulamaları dersini alan okul öncesi öğretmenliği (N=74), sınıf öğretmenliği (N=112), ilköğretim matematik öğretmenliği (N=51) ve fen bilgisi öğretmenliği (N=78) anabilim dalından toplam 315 öğretmen adayı ile yürütülmüştür. 2011-2012 öğretim yılı bahar yarıyılında eğitim fakültesi ilköğretim bölümü anabilim dallarının üçüncü sınıflarına devam eden ve topluma hizmet uygulamaları dersini alan toplam öğrenci sayısının 345 olduğu belirlenmiştir. Çalışmada bu dersi alan öğretmen adaylarının tamamına ulaşılması hedeflendiğinden örneklem seçme yoluna gidilmemiştir. Ancak, ölçme araçlarının bahar dönemi sonunda uygulanması ve öğrenci devamsızlığı, kredi yetersizliği nedeniyle bu dersin alınmaması vb. nedenlerle evreninin tamamına ulaşılammıştır.

2.2. Veri Toplama Araçları

Çalışmanın verileri “Kişisel Bilgi Formu” ve “Öğretmen Adaylarının Topluma Hizmet Uygulamaları Dersine İlişkin Algıları Ölçeği” kullanılarak toplanmıştır.

Kişisel Bilgi Formu: Öğretmen adaylarının yaş, cinsiyet, öğrenim gördükleri anabilim dalı, bir sivil toplum kuruluşuna üyelik ve gönüllü olarak bir sivil toplum etkinliğine katılım özelliklerini belirlemek için araştırmacılar tarafından hazırlanan bu form beş maddeden oluşmaktadır.

Öğretmen Adaylarının Topluma Hizmet Uygulamaları Dersine İlişkin Algıları Ölçeği: Öğretmen adaylarının topluma hizmet uygulamaları dersine ilişkin algılarını belirlemek amacıyla Elma ve ark. (2010) tarafından geliştirilen bu ölçek; (5) Tamamen Katılıyorum, (4) Katılıyorum, (3) Fikrim Yok, (2) Katılmıyorum ve (1) Hiç Katılmıyorum seçeneklerinden oluşan beşli Likert tipi bir derecelendirme ölçeğidir. Ölçek, “Sosyalleşme” (8 madde), “Kişisel gelişim” (6 madde), “Dersin algılanış biçimi” (8 madde), “Kurum” (4 madde) ve “Danışman” (2 madde) olmak üzere beş alt boyut ve toplam 28 maddeden oluşmaktadır. Ölçeğin Cronbach alfa güvenirlik katsayısı .88 olarak saptanmıştır. Bu çalışma için ölçeğin Cronbach alfa güvenirlik katsayısı .83’tür.

2.3. Verilerin Analizi

Araştırmada toplanan verilerin çözümlenmesinde SPSS 11.5 (Sosyal Bilimler İçin İstatistik Programı) istatistik paket programı kullanılmıştır. Verilerin cinsiyet, yaş, öğrenim görülen anabilim dalı, sivil toplum kuruluşuna üyelik ve gönüllü olarak bir sivil toplum etkinliğine katılım değişkenlerinin analizinde, tek yönlü varyans analizi (ANOVA) ve t-testi teknikleri kullanılmıştır.

3. BULGULAR

Bu çalışmada öğretmen adaylarının topluma hizmet dersine ilişkin algıları; sosyalleşme, kişisel gelişim, dersin algılanış biçimi, kurum ile danışmana ilişkin görüşler olmak üzere beş alt boyutta ele alınmış; her bir boyutta yer alan ve derse yönelik algılara ilişkin durumları ifade eden madde ortalama puanları tablolarda sunulmuştur. Ayrıca öğretmen adaylarının derse ilişkin algılarının cinsiyet, yaş, öğrenim görülen anabilim dalı, sivil toplum kuruluşuna üyelik ve gönüllü olarak bir sivil toplum etkinliğine katılım değişkenlerine göre farklılaşıp farklılaşmadığı incelenerek elde edilen bulgular ve yorumları aşağıda sunulmuştur.

Tablo 1: Alt Boyutlara Göre Madde Ortalama Puanları

	Maddeler	\bar{x}	Ss
Sosyalleşme	-Farklı yaş gruplarından insanlarla iletişim kurma olanağı buldum.	4.37	0.81
	-Bu dersin toplumsal dayanışmaya katkı sağladığını düşünüyorum.	4.33	0.82
	-Bu dersin toplumun farklı kesimleriyle buluşma imkanı sağladığını düşünüyorum.	4.35	0.81
	-Toplumun bir ferdi olarak üzerime düşen sorumlulukların farkına vardım.	4.23	0.83
	-Toplumsal sorunlara çözüm önerileri getirebileceğimin farkına vardım.	4.08	0.85
	-Bu ders sayesinde bir sivil toplum örgütüne üye olmanın öneminin farkına vardım.	3.82	1.11
	-Bu ders sayesinde çevremi genişlettim.	3.66	1.16
	-Bu ders sayesinde toplumsal yaşamdan ne kadar uzak olduğumu anladım	2.93	1.26
Kişisel gelişim	-Dersin insan ilişkilerimi güçlendirdiğini düşünüyorum.	4.04	0.93
	-Mesleki yaşamımda bu dersin bana yararlı olacağını düşünüyorum.	4.15	0.98
	-Bu derste liderlik özelliğimin farkına vardım.	3.48	1.15
	-Bu ders sayesinde özgüvenim arttı.	3.71	1.13
	-Bu ders yaşama bakış açımı değiştirdi.	3.74	1.11
	-Bu dersin empati becerimi geliştirdiğini düşünüyorum.	4.01	1.02
Dersin algılanış biçimi	-Proje seçiminde öğrenci görüşlerine öncelik verilmesi gerektiğini düşünüyorum.	4.47	0.75
	-Uygulama gruplarını öğrencilerin belirlemesi gerektiğini düşünüyorum.	4.24	0.96
	-Bu dersten zevk aldım.	4.11	1.01
	-Bu dersin tek bir dönemle sınırlı kalmaması gerektiğini düşünüyorum.	3.64	1.20

	-Ders hakkında yeterince bilgi verilmediğini düşünüyorum.	3.05	1.27
	-Dersin amacına ulaştığını düşünmüyorum.	2.23	1.31
	-Gidilecek kurumların dersi veren öğretim elemanı tarafından belirlenmesi gerektiğini düşünüyorum.	2.85	1.30
	-Bu dersin gereksiz olduğunu düşünüyorum.*	1.76	1.03
Kurum	-Farklı kurumları tanıma olanağı buldum.	4.09	0.97
	-Kurumlarda işlerin nasıl yürüdüğünü öğrendim.	3.84	1.05
	-Resmi kurumlarda çalışan görevlilerin uygulamaya bakış açılarının olumlu olduğunu düşünüyorum.	3.74	1.10
	-Dersin amacını, içeriğini yeterince ifade edemediğim için gittiğim kurumlarda sorunlarla karşılaştım.	2.36	1.21
Danışman	-Uygulama öğretim elemanının, kendi bölümümüzdeki öğretim elemanlarından olmasının uygun olacağını düşünüyorum.	3.75	1.04
	-Ders sorumlusunun dersin gereklerini yerine getirmedeğini düşünüyorum.	2.31	1.33

*Ters kodlanmış madde

Tablo 1’de görüldüğü gibi, sosyalleşme boyutunda, öğretmen adaylarının en fazla katıldıkları maddenin “Farklı yaş gruplarından insanlarla iletişim kurma olanağı buldum” ($\bar{x}=4.37$) maddesi olduğu; en az katıldıkları maddenin ise “Bu ders sayesinde toplumsal yaşamdan ne kadar uzak olduğumu anladım” ($\bar{x}=2.93$) maddesi olduğu belirlenmiştir. Öğretmen adaylarının sosyalleşme boyutundaki maddelere katılım ortalamalarının yüksek olması, topluma hizmet uygulamaları dersinin ilköğretim bölümü öğretmen adaylarının toplumsal sorunlara duyarlılık, sorunlara çözümler üretme ve toplumsal dayanışma gibi konularda olumlu bir bakış açısı kazandıkları şeklinde yorumlanabilir. Sönmez (2010) yaptığı benzer bir çalışmada, topluma hizmet uygulamaları dersinde yapılan etkinlik ve projelerin öğretmen adaylarına sorumluluk kazandırdığını, toplumsal sorunlara yönelik ilgilerini artırdığını ve sosyal olaylar hakkında bilgi sahibi olmalarını sağladığını belirtirken; Mirzeoğlu, Özcan, Aktaş ve Çoknaz (2011) yaptıkları benzer çalışmada, topluma hizmet uygulamaları dersi uygulamalarına katılan öğretmen adaylarının karşılaştıkları toplumsal sorunları çözme güçlerinin arttığını belirtmişlerdir. Bu çalışmanın sonucunun, yukarıda verilen benzer çalışmaların bulgularını destekler nitelikte olduğu görülmektedir.

Kişisel gelişim boyutunda, öğretmen adaylarının en fazla katıldıkları maddenin “Mesleki yaşamımda bu ders bana yararlı olacağını düşünüyorum” ($\bar{x}=4.15$) maddesi olduğu; en az katıldıkları maddenin ise “Bu derste liderlik özelliğimin farkına vardım” ($\bar{x}=3.48$) maddesi olduğu belirlenmiştir. Öğretmen adaylarının kişisel gelişim boyutundaki maddelere katılım ortalamalarının yüksek bulunması; topluma hizmet uygulamaları dersinin öğretmen adaylarının insan ilişkilerini geliştirdiği, empati kurma, özgüven geliştirme gibi konularda kişisel gelişimlerini olumlu yönde etkilediği ve yaşama karşı daha olumlu bir bakış açısı geliştirmelerini sağladığı şeklinde yorumlanabilir. Benzer çalışmalarda da bu sonuca paralel olarak, topluma hizmet uygulamaları dersinin öğretmen adaylarının iletişim kabiliyetlerini artırdığı (Tilki, Hergüner ve Yaman, 2011); uygulanan etkinlikler sayesinde bireylerin kendini ifade edebilme becerisi kazandığı ve ders kapsamında gerçekleştirilen panel, konferans ve diğer akademik etkinliklerin öğretmen adaylarına katkı sağladığı (Sönmez, 2010); topluma hizmet uygulamaları dersi kapsamındaki çalışmaların bireyin kendini gerçekleştirmesine olanak sağladığı (Arkün ve Seferoğlu, 2010); dersin öğretmen adaylarının kişisel ve mesleki gelişimine katkısının bulunduğu (Uğurlu ve Kıral, 2011) ifade edilmiştir.

Dersin algılanış biçimi boyutunda, öğretmen adaylarının en fazla katıldıkları maddenin “Proje seçiminde öğrenci görüşlerine öncelik verilmesi gerektiğini düşünüyorum” ($\bar{x}=4.47$) maddesi olduğu; en az katıldıkları maddenin ise “Bu dersin gereksiz olduğunu düşünüyorum” ($\bar{x}=1.76$) maddesi olduğu belirlenmiştir. Öğretmen adaylarının topluma hizmet uygulamaları dersinde uygulanacak projelerin seçiminde, uygulamaya gidilecek kurumların ve uygulama gruplarının belirlenmesi sürecinde görüşlerini belirterek, dersin planlanma aşamasında daha aktif biçimde yer almak istedikleri görülmektedir. Yılmaz (2011) yaptığı benzer çalışmada, öğretmen adaylarının topluma hizmet

uygulamaları dersinin daha etkili olabilmesi için kendi ilgi ve beklentilerinin göz önünde bulundurulmasının önemli olduğunu belirttiklerini ifade etmiştir. Ayrıca, öğretmen adaylarının topluma hizmet uygulamaları dersinin gerekli ve önemli bir ders olduğunu düşündükleri ve ders süresinin tek bir dönemle sınırlı kalmaması gerektiğini belirttikleri görülmektedir. Benzer bir sonuca, Ayvacı ve Akyıldız (2009)'ın yaptığı çalışmada da ulaşılmış ve öğretmen adaylarının dersin tek dönemle kalmayıp uzun bir döneme yayılmasını istedikleri belirtilmiştir.

Kurum boyutunda, öğretmen adaylarının en fazla katıldıkları maddenin “Farklı kurumları tanıma olanağı buldum” ($\bar{x}=4,09$) maddesi olduğu; en az katıldıkları maddenin ise “Dersin amacını, içeriğini yeterince ifade edemediğim için gittiğim kurumlarda sorunlarla karşılaştım” ($\bar{x}=2,36$) maddesi olduğu belirlenmiştir. Kurum boyutundaki maddelere katılım oranları incelendiğinde; öğretmen adaylarının farklı kurumları tanıma olanakları buldukları, kurumların işleyişi hakkında fikir edindikleri, resmi kurum yöneticilerinin dersin uygulamasına bakış açılarının olumlu olduğunu düşündükleri görülmektedir. Özdemir ve Tokcan (2010) tarafından yapılan benzer çalışmanın bulgularının birinde de, öğretmen adaylarının uygulama sürecinde gittikleri kurumdaki yönetici ve diğer çalışanların genel olarak desteğini gördükleri belirtilmiştir.

Danışman boyutunda ise, öğretmen adaylarının en fazla katıldıkları maddenin “Uygulama öğretim elemanının, kendi bölümümüzdeki öğretim elemanlarından olmasının uygun olacağını düşünüyorum” ($\bar{x}=3,75$) maddesi olduğu; en az katıldıkları maddenin ise “Ders sorumlusunun dersin gereklerini yerine getirmediğini düşünüyorum” ($\bar{x}=2,31$) maddesi olduğu belirlenmiştir. Genel olarak, öğretmen adaylarının uygulama öğretim elemanının kendi anabilim dallarından olmasını tercih ettikleri görülmektedir. Bu durum, öğretmen adaylarının öğretim elemanına kolay ulaşımını, öğretim elemanının alana hakim olmasıyla birlikte karşılaşılan sorunlara daha kapsamlı ve hızlı çözümler üretebilmesini, öğretmen adaylarına rehberlik hizmetinin daha verimli şekilde uygulanmasını sağlayabilir. Ayrıca, öğretmen adaylarının genel olarak ders sorumlusu öğretim elemanının sorumluluklarını yerine getirerek, kendilerine süreçte yardımcı olduğunu belirttikleri görülmektedir. Özdemir ve Tokcan (2010)'nın yaptıkları çalışmada, öğretmen adaylarının kendilerine rehberlik eden ve destek olan danışman öğretim elemanından memnun olduklarını belirttikleri ifade edilmiştir.

Öğretmen adaylarının topluma hizmet uygulamaları dersine ilişkin algılarının sosyalleşme, kişisel gelişim, dersin algılanış biçimi, kurum ile danışman boyutlarında maddelere verdikleri yanıtların cinsiyet değişkenine göre t-testi sonuçları Tablo 2’de verilmiştir.

Tablo 2: Alt Boyutlara Göre Cinsiyet Değişkenine İlişkin t-Testi Sonuçları

Alt boyutlar	Cinsiyet	N	\bar{x}	Ss	t	p
Sosyalleşme	Kız	250	32.04	5.12	1.72	0.08
	Erkek	65	30.81	5.10		
Kişisel gelişim	Kız	250	23.38	4.94	1.68	0.09
	Erkek	65	22.20	5.36		
Dersin algılanış biçimi	Kız	250	28.04	3.46	1.43	0.15
	Erkek	65	27.34	3.84		
Kurum	Kız	250	14.04	2.77	0.15	0.88
	Erkek	65	13.98	2.82		
Danışman	Kız	250	6.00	1.66	1.12	0.26
	Erkek	65	6.26	1.64		
TOPLAM	Kız	250	103.51	13.77	1.51	0.13
	Erkek	65	100.60	14.24		

Tablo 2’de görüldüğü gibi, analiz sonuçları incelendiğinde, öğretmen adaylarının topluma hizmet uygulamaları dersine ilişkin algılarının sosyalleşme ($t_{(313)}=1.72$, $p>0.05$), kişisel gelişim ($t_{(313)}=1.68$, $p>0.05$), dersin algılanış biçimi ($t_{(313)}=1.43$, $p>0.05$), kurum ($t_{(313)}=0.15$, $p>0.05$),

danışman ($t_{(313)}=1.12$, $p>0.05$) alt boyutlarında ve toplam puan ($t_{(313)}=1.51$, $p>0.05$) bakımından cinsiyete göre anlamlı fark göstermediği bulunmuştur. Elma ve ark. (2010)'nın yaptıkları benzer çalışmada ise, öğretmen adaylarının cinsiyete göre sosyalleşme boyutunda kızların algılarının erkeklerin algılarına göre daha olumlu olduğu bulunmuştur. Bu çalışmada öğretmen adaylarının cinsiyete göre sosyalleşme boyutuna ilişkin algıları arasında anlamlı fark bulunmamasının nedeni, erkek öğretmen adaylarının da toplumsal sorunlara karşı gerekli duyarlılığı göstermeye başlamalarının yanı sıra, dersin gereğini ve önemini benimsemiş olmaları ile açıklanabilir.

Öğretmen adaylarının topluma hizmet uygulamaları dersine ilişkin algılarının sosyalleşme, kişisel gelişim, dersin algılanış biçimi, kurum ile danışman boyutlarında maddelere verdikleri yanıtların yaş değişkenine göre ANOVA sonuçları Tablo 3'de verilmiştir.

Tablo 3: Alt Boyutlara Göre Yaş Değişkenine İlişkin ANOVA Sonuçları

Alt boyutlar	Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	sd	Kareler Ortalaması	F	p
Sosyalleşme	Gruplararası	6.987	2	3.494	0.13	.88
	Gruplariçi	8255.76	312	26.46		
	Toplam	8262.75	314			
Kişisel gelişim	Gruplararası	22.70	2	11.353	0.44	0.64
	Gruplariçi	7967.69	312	25.54		
	Toplam	7990.40	314			
Dersin algılanış biçimi	Gruplararası	7.401	2	3.701	0.29	0.75
	Gruplariçi	3953.35	312	12.67		
	Toplam	3960.75	314			
Kurum	Gruplararası	23.005	2	11.503	1.49	0.23
	Gruplariçi	2402.68	312	7.701		
	Toplam	2425.68	314			
Danışman	Gruplararası	7.330	2	3.665	1.34	0.26
	Gruplariçi	853.64	312	2.736		
	Toplam	860.97	314			
TOPLAM	Gruplararası	1210.93	2	151.37	0.78	0.62
	Gruplariçi	59407.39	312	194.14		
	Toplam	60618.33	314			

Tablo 3 incelendiğinde, öğretmen adaylarının topluma hizmet uygulamaları dersine ilişkin algılarının sosyalleşme ($F^{(2-314)}=0.13$; $p>0.05$), kişisel gelişim ($F^{(2-314)}=0.44$; $p>0.05$), dersin algılanış biçimi ($F^{(2-314)}=0.29$; $p>0.05$), kurum ($F^{(2-314)}=1.49$; $p>0.05$), danışman ($F^{(2-314)}=1.34$; $p>0.05$), boyutlarında ve toplam puan ($F^{(2-314)}=0.78$; $p>0.05$) bakımından yaş değişkenine göre anlamlı bir farklılık göstermediği görülmektedir. Bu durum, öğretmen adaylarının topluma hizmet uygulamaları dersine ilişkin algılarında yaş değişkeninin etkili olmadığını ifade etmektedir.

Öğretmen adaylarının topluma hizmet uygulamaları dersine ilişkin algılarının sosyalleşme, kişisel gelişim, dersin algılanış biçimi, kurum ile danışman boyutlarında maddelere verdikleri yanıtların öğrenim gördükleri anabilim dalı değişkenine göre ANOVA sonuçları Tablo 4'de verilmiştir.

Tablo 4 : Alt Boyutlara Göre Öğrenim Gördükleri Anabilim Dalı Değişkenine İlişkin ANOVA Sonuçları

Alt boyutlar	Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	sd	Kareler Ortalaması	F	p	Fark (LSD)
Sosyalleşme	Gruplararası	137.93	3	45.98	1.76	0.15	-
	Gruplariçi	8124.82	311	26.12			
	Toplam	8262.75	314				
Kişisel gelişim	Gruplararası	106.39	3	35.46	1.40	0.24	-
	Gruplariçi	7884.01	311	25.35			
	Toplam	7990.40	314				
Dersin algılanış biçimi	Gruplararası	5.71	3	1.90	0.15	0.93	-
	Gruplariçi	3955.04	311	12.72			
	Toplam	3960.75	314				
Kurum	Gruplararası	80.10	3	26.70	3.54	0.01	1-2
	Gruplariçi	2345.58	311	7.54			2-4
	Toplam	2425.68	314				
Danışman	Gruplararası	61.05	3	20.35	7.91	0.00	1-4
	Gruplariçi	799.92	311	2.57			2-4
	Toplam	860.97	314				3-4
TOPLAM	Gruplararası	445.01	3	148.34	0.77	0.51	-
	Gruplariçi	60173.32	311	193.48			
	Toplam	60618.33	314				

Tablo 4'deki analiz sonuçları incelendiğinde, öğretmen adaylarının topluma hizmet uygulamaları dersine ilişkin algılarının kurum ($F_{(3-314)}=3.54$; $p<0.05$) ve danışmanlık ($F_{(3-314)}=7.91$; $p<0.05$) boyutlarında anabilim dalı değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterdiği görülmektedir. Anabilim dalları arasındaki farkların hangi gruplar arasında olduğunu bulmak amacıyla yapılan LSD testi sonuçlarına göre, kurum boyutunda, okul öncesi öğretmenliği anabilim dalında öğrenim gören öğretmen adaylarının algıları sınıf öğretmenliği ve ilköğretim matematik öğretmenliği anabilim dalında öğrenim gören öğretmen adaylarından daha olumlu olduğu belirlenmiştir. Bu farklılık okul öncesi öğretmenliği anabilim dalında birinci, ikinci ve üçüncü sınıflarda okutulan uygulamalı ders ve ders saatlerinin daha fazla olması ve uygulama alanlarının farklı olmasından kaynaklanmış olabilir. Elma ve ark. (2010)'nın yaptıkları çalışmada da, okul öncesi öğretmenliği anabilim dalı öğretmen adaylarının algıları, sınıf öğretmenliği ve ilköğretim matematik öğretmenliği anabilim dalındaki öğretmen adaylarına göre daha olumlu olduğu tespit edilmiştir. Ortaya çıkan farklar danışmanlık boyutunda ele alındığında ise, okul öncesi öğretmenliği, sınıf öğretmenliği ve ilköğretim matematik öğretmenliği anabilim dalında öğrenim gören öğretmen adaylarının, fen bilgisi öğretmenliği anabilim dalında öğrenim gören öğretmen adaylarından daha olumlu algılara sahip olduğu görülmüştür. Bununla birlikte araştırmada öğretmen adaylarının topluma hizmet uygulamaları dersine ilişkin algılarının sosyalleşme ($F_{(3-314)}=1.76$; $p>0.05$), kişisel gelişim ($F_{(3-314)}=1.40$; $p>0.05$), dersin algılanış biçimi ($F_{(3-314)}=0.15$; $p>0.05$) boyutlarında ve toplam puan ($F_{(3-314)}=0.77$; $p>0.05$) bakımından anabilim dalı değişkenine göre anlamlı bir fark göstermediği bulunmuştur.

Öğretmen adaylarının topluma hizmet uygulamaları dersine ilişkin algılarının sosyalleşme, kişisel gelişim, dersin algılanış biçimi, kurum ile danışman boyutlarında maddelere verdikleri yanıtların sivil toplum kuruluşuna üyelik değişkenine göre t testi sonuçları Tablo 5'de verilmiştir.

Tablo 5: Alt Boyutlara Göre Sivil Toplum Kuruluşuna Üyelik Değişkenine İlişkin t-Testi Sonuçları

Alt boyutlar	Sivil Toplum Kuruluşuna Üyelik	n	\bar{x}	Ss	t	p
Sosyalleşme	Evet	93	32.24	5.34	1.01	0.31
	Hayır	222	31.60	5.04		
Kişisel gelişim	Evet	93	23.46	5.33	0.75	0.45
	Hayır	222	22.99	4.92		
Dersin algılanış biçimi	Evet	93	27.76	3.91	0.44	0.66
	Hayır	222	27.95	3.40		
Kurum	Evet	93	14.06	2.70	0.13	0.89
	Hayır	222	14.02	2.81		
Danışman	Evet	93	5.87	1.72	1.29	0.19
	Hayır	222	6.13	1.62		
TOPLAM	Evet	93	103.40	14.84	0.40	0.69
	Hayır	222	102.70	13.51		

Analiz sonuçları incelendiğinde, öğretmen adaylarının topluma hizmet uygulamaları dersine ilişkin algılarının sosyalleşme ($t_{(313)}=1.01$, $p>0.05$), kişisel gelişim ($t_{(313)}=0.75$, $p>0.05$), dersin algılanış biçimi ($t_{(313)}=0.44$, $p>0.05$), kurum ($t_{(313)}=0.13$, $p>0.05$), danışman ($t_{(313)}=1.29$, $p>0.05$) alt boyutlarında ve toplam puan ($t_{(313)}=0.40$, $p>0.05$) bakımından sivil toplum kuruluşuna üyelik değişkenine göre anlamlı fark göstermediği bulunmuştur. Araştırmanın bu bulgusu benzer çalışma bulgularıyla (Elma ve ark., 2010) örtüşmektedir.

Öğretmen adaylarının topluma hizmet uygulamaları dersine ilişkin algılarının gönüllü olarak bir sivil toplum kuruluşunda çalışma değişkenine göre t-testi sonuçları Tablo 6'da verilmiştir.

Tablo 6: Alt Boyutlara Göre Gönüllü Olarak Bir Sivil Toplum Etkinliğine Katılım Değişkenine İlişkin t-Testi Sonuçları

Alt boyutlar	Gönüllü olarak bir sivil toplum kuruluşunda çalışma	n	\bar{x}	Ss	t	p
Sosyalleşme	Evet	207	32.09	4.97	1.46	0.14
	Hayır	108	31.20	5.40		
Kişisel gelişim	Evet	207	23.45	4.88	1.56	0.12
	Hayır	108	22.52	5.30		
Dersin algılanış biçimi	Evet	207	27.89	3.55	0.07	0.95
	Hayır	108	27.92	3.58		
Kurum	Evet	207	14.12	2.73	0.83	0.41
	Hayır	108	13.85	2.87		
Danışman	Evet	207	6.06	1.72	0.01	0.99
	Hayır	108	6.06	1.52		
TOPLAM	Evet	207	103.62	13.56	1.26	0.21
	Hayır	108	101.55	14.49		

Tablo 6 incelendiğinde, öğretmen adaylarının topluma hizmet uygulamaları dersine ilişkin algılarının sosyalleşme ($t_{(313)}=1.46$, $p>0.05$), kişisel gelişim ($t_{(313)}=1.56$, $p>0.05$), dersin algılanış biçimi ($t_{(313)}=0.07$, $p>0.05$), kurum ($t_{(313)}=0.83$, $p>0.05$), danışman ($t_{(313)}=0.01$, $p>0.05$) alt boyutlarında ve toplam puan bakımından ($t_{(313)}=1.26$, $p>0.05$) gönüllü olarak bir sivil toplum etkinliğine katılım değişkenine göre anlamlı bir fark göstermediği bulunmuştur. Bu durum, öğretmen adaylarında toplumsal olaylara karşı bir farkındalık oluştuğu ancak; zaman, ekonomik yetersizlikler vb. nedenlerle etkinliklere katılamasalar bile algılarının olumlu olduğu şeklinde yorumlanabilir.

4. SONUÇ ve ÖNERİLER

Araştırma sonucunda, öğretmen adaylarının topluma hizmet uygulamaları dersine ilişkin algılarının olumlu olduğu tespit edilmiştir. Öğretmen adaylarının topluma hizmet uygulamaları dersinin sosyalleşmelerini sağladığını ve kişisel gelişimlerini olumlu yönde etkilediğini ifade ettikleri görülmüştür. Öğretmen adaylarının bu derse yönelik algılarının cinsiyet, yaş, sivil toplum kuruluşuna üyelik ve gönüllü olarak bir sivil toplum etkinliğine katılım değişkenlerine göre farklılaşmadığı belirlenmiştir. Ancak, öğretmen adaylarının topluma hizmet uygulamaları dersine ilişkin algılarının, ölçeğin kurum ve danışmanlık boyutlarında anabilim dallarına göre farklılaştığı görülmüştür. Kurum boyutunda, okul öncesi öğretmenliği anabilim dalında öğrenim gören öğretmen adaylarının algılarının, sınıf öğretmenliği ve ilköğretim matematik öğretmenliği anabilim dalında öğrenim gören öğretmen adaylarından daha olumlu olduğu belirlenmiştir. Farklar danışmanlık boyutunda ele alındığında ise, okul öncesi öğretmenliği, sınıf öğretmenliği ve ilköğretim matematik öğretmenliği anabilim dalında öğrenim gören öğretmen adaylarının, fen bilgisi öğretmenliği anabilim dalında öğrenim gören öğretmen adaylarından daha olumlu algılara sahip olduğu saptanmıştır. Dersin algılanış biçimi boyutunda, adayların bu dersi gerekli ve önemli bir ders olarak algıladıkları tespit edilmiştir ve ders kapsamında uygulanacak projelerin, proje kurumlarının ve uygulama gruplarının belirlenmesi sürecinde aktif biçimde yer almak istedikleri belirlenmiştir. Öğretmen adaylarının kurum boyutundaki maddelere katılım oranları incelendiğinde; farklı kurumları tanıma olanakları bulduklarını, bu kurumların işleyişi hakkında fikir edindikleri, resmi kurum yöneticilerinin dersin uygulamasına bakış açılarının olumlu olduğunu düşündükleri bulunmuştur. Danışman boyutunda ise, öğretmen adaylarının uygulama öğretim elemanlarının kendi anabilim dallarından olmasını tercih ettikleri ve genel olarak ders sorumlusu öğretim elemanının sorumluluklarını yerine getirdiğini düşündükleri tespit edilmiştir.

Topluma hizmet uygulamaları dersinin toplum, öğretmen adayları ve öğretim elemanları için daha etkin ve verimli olabilmesi açısından aşağıdaki önerilerde bulunulabilir:

- Topluma hizmet uygulamaları dersinin okul öncesi eğitimden itibaren her tür ve kademedeki eğitim kurumlarında verilerek, küçük yaşlardan itibaren bireylerde toplumsal duyarlılık bilincinin oluşması sağlanabilir.
- Topluma hizmet uygulamaları dersinin, üniversitelerin eğitim fakültelerinin üçüncü sınıflarında değil, birinci sınıftan başlayarak verilmesi, öğretmen adaylarında toplumsal duyarlılığın geliştirilmesinde daha etkili olabilir.
- Ders kapsamında oluşturulan uygulama gruplarında birden çok uygulama ve projeye yer verilerek, öğretmen adaylarının farklı yaş gruplarından insanlarla ve farklı kurumlarla etkileşimi sağlanabilir.
- Ders uygulamalarının planlanması ve uygulama gruplarının oluşturulması aşamasında öğretmen adaylarının görüşlerine yer verilerek, daha verimli bir uygulama alanı ve çalışma ortamı oluşturulabilir.
- Ders sorumlusu öğretim elemanı, uygulama sürecinde projeleri yakından takip ederek, oluşmuş veya oluşabilecek her türlü problemi tespit etmesi ve bunlara zamanında müdahale etmesi sağlanabilir.
- Topluma hizmet uygulamaları dersinin içeriğinin ve işleyişinin zenginleştirilmesi yönünde daha kapsamlı akademik çalışmalar yapılarak, çalışmaların sonuçları yayınlar aracılığıyla paylaşılabılır.
- Farklı üniversitelerde yapılan topluma hizmet uygulamaları dersi uygulama ve projelerinin aşamaları ve sonuçları, oluşturulacak ortak bir internet sayfasında paylaşılarak, öğretmen adaylarının bu derse ilişkin bakış açıları zenginleştirilebilir.

KAYNAKLAR

- Akman, B., Yangın, B., Usluer, Y., Kargı, E., Baş, T. vd. (2006). *Toplumsal duyarlılık ve sosyal hizmet model proje örneği*. Küreselleşen dünyada sosyal hizmetlerin konumu, hedefleri ve geleceği sempozyum sunum kitabı. Antalya: Sosyal Hizmetler Çocuk Esirgeme Kurumu.
- Arkün, S. ve Seferoğlu, S. S. (2010). Gençlere topluma hizmet bilinci kazandırma çalışmaları: Üniversiteden örnek uygulamalar. 7. Eğitimde İyi Örnekler Konferansı, İstanbul.
- Ayvacı, H. Ş. ve Akyıldız, S. (2009). Topluma hizmet uygulamaları dersinin bireye ve topluma kazandırdıkları ve toplumun beklentileri. *Milli Eğitim Dergisi*, 184, 102-119.
- Dinçer, F. Ç. (Yay, Haz.) (2006). Eğitim bilimleri bakış açısıyla eğitim fakülteleri ve topluma hizmet işlevi çalıştay. Ankara: Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Yayınları.
- Elma, C., Kesten, A., Kıroğlu, K., Uzun, E. M., Dicle, A. N. ve Palavan, Ö. (2010). Öğretmen adaylarının topluma hizmet uygulamaları dersine ilişkin algıları. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi Dergisi*, 16 (1), 231-252.
- Mirzeoğlu, D., Özcan, G., Aktağ, I., Çoknaz, H. (2011). *Üniversite-toplum bütünlüğü: Topluma hizmet uygulamaları dersi: Projeler, kazanımlar ve sorunlar (Bolu örneği)*. 7. Ulusal Beden Eğitimi ve Spor Öğretmenliği Kongresi, Van.
- Özdemir, S. M. ve Tokcan, H. (2010). Topluma hizmet uygulamaları dersinin öğretmen adaylarının görüşlerine göre değerlendirilmesi. *Selçuk Üniversitesi Ahmet Keleşoğlu Eğitim Fakültesi Dergisi*, 30, 41-61.
- Sönmez, Ö. F. (2010). Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının topluma hizmet uygulamaları dersine yönelik görüşlerinin kazanım boyutunda değerlendirilmesi. *The Black Sea Journal of Social Sciences*, 2, 53-72.
- Tilki, F., Hergüner, G. ve Yaman, N. (2011). Beden eğitimi ve spor eğitimi alan öğrencilerin topluma hizmet uygulamalarını algılama düzeyleri. *Uluslararası Hakemli Akademik Sosyal Bilimler Dergisi*, 1(1), 114-122.
- Uğurlu, Z. ve Kırıl, E. (2011). Öğretmen adaylarının topluma hizmet uygulamaları dersinin işleyiş süreci ve kazanımlarına ilişkin görüşleri. 2nd International Conference On New Trends In Education And Their Implications. Antalya: Siyasal Kitabevi, s.720-734.
- Yıldırım, A. (2011). Topluma hizmet uygulamaları dersine ilişkin temel kavramlar. S. Erdoğan (Ed.), *Topluma hizmet uygulamaları*. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları, s.1-9.
- Yılmaz, K. (2011). Eğitim fakültelerinin sosyal sorumluluğu ve topluma hizmet uygulamaları dersi: Nitel bir araştırma. *Kuramsal Eğitimbilim Dergisi*, 4 (2), 86-108.
- Yök (2007). Öğretmen yetiştirme ve eğitim fakülteleri (1982-2007). *Yükseköğretim Kurulu Yayını*. 01/05/2012 tarihinde <http://www.yok.gov.tr/content/view/16/52> adresinden alınmıştır.

Extended Abstract

Contributing to the social and emotional development of individuals and instilling in them social awareness, sensitivity, cooperation, effective communication and a sense of social responsibility, the community service practice course aims to create an opportunity for students to learn social values and motivate them to influence and help improve those around them (Yıldırım, 2011). This study examines how the community service practice course is perceived by elementary school teacher candidates and whether these perceptions vary by gender, age, department, membership in an NGO, and voluntary involvement in a civil society activity.

The study was conducted with a total of 315 teacher candidates who were attending Hacettepe University Education Faculty's Elementary Teacher Education Department during the 2011-2012 academic year. All participants were third year students from the divisions of preschool, elementary, mathematics and science education who had taken the community service practice course. Data were collected by using a "Personal Information Form" and the "Scale for Teacher Candidate Perceptions of the Community Service Practice Course" developed by Elma et al. (2010). With 28 items in 5

dimensions, the scale had the Cronbach alpha reliability coefficient of .88. In this study, it had the Cronbach alpha reliability coefficient of .83. For data analysis, one-way analysis of variance (ANOVA) and t-test were used.

The results showed that the teacher candidates had positive perceptions of the community service practice course. They stated that the community service practice course helped them socialize and contributed to their personal development. It was also found that these perceptions did not vary by gender, age, membership in an NGO, and voluntary involvement in a civil society activity. Regarding perceptions of the course, the teacher candidates all perceived the course as necessary and important, and wanted to participate actively in the process of identifying projects, host institutions and practice groups. Regarding the institutions, it was found that preschool teacher candidates had more positive perceptions than elementary and mathematics teacher candidates. Regarding counseling, preschool, elementary and mathematics teacher candidates had more positive perceptions than science education teacher candidates.

It is recommended that the community service practice course be made more effective by being offered from the first year of university education, enabling teacher candidates to interact with people from different age groups and using more than one project in practice groups, disseminating the results of academic studies via publications to enrich course content and implementation, and sharing the stages and results of practices from different universities in a common internet page.